येनविवासनेन वयंपीडिताः तद्विवासनं राज्ञातु कार्यंवा कार्यमिवाकार्यंकृतं कैकेय्या लघुशासनं आश्रुत्य प्रतिज्ञाय कृतं ॥ यद्वा तद्विवासनंकृतं कार्यं कर्तुंयोग्यंवाभवतु अकार्यमकर्तुंयोग्यंवाभवतु अस्माकंतु पीडा सर्वथैवेत्यर्थः ॥ २७ ॥ उक्तमेवार्थं प्रकारांतरेणाह ॥ यदीति ॥ यदि यत् रामःप्रव्राजितः तत् लोभरूपेण कारणेन कैकेय्या कारितं ॥ यद्वा कैकेय्यै प्रतिश्रुतवरदाननिमित्तकंवाभवतु ॥ सर्वथादुष्कृतंकृतं अनुचितंकृतं ॥ एतत्व्यतिरिक्तंवरयेतिसुवचत्वात् ॥ वरदानकालेविशिष्यनियोगाभावाच्च ॥ पतित्वेनभार्याशिक्षणेसमयाधिकाराच्च ॥ २८ ॥ ननुदैवप्रेरणयेदंजातमितिनदोषोराज्ञइत्याशंक्य निरपराधपुत्रत्यागेदोषस्त्ववश्यंराज्ञइत्याह ॥ इदमिति ॥ ईश्वरस्यकृ

राज्ञातुखलुकैकेय्यालघुचाश्रुत्यशासनं॥ कृतंकार्यमकार्यंवावयंयेनाभिपीडिताः॥ २७॥ यदिप्रव्राजितोरामोलोभकारणकारितं॥ वरदाननिमित्तंवासर्वथादुष्कृतंकृतं॥ २८॥ इदंतावद्यथाकाममीश्वरस्यकृतेकृतं॥ रामस्यतुपरित्यागेनहेतुमुपलक्षये॥ २९॥ असमीक्ष्यसमारब्धंविरुद्धंबुद्धिलाघवात्॥ जनयिष्यतिसंक्रोशंराघवस्यविवासनं॥ ३०॥ अहंतावन्महाराजेपितृत्वंनोपलक्षये॥ भ्राताभर्ताचबंधुश्चपिताचममराघवः॥ ३१॥ सर्वलोकप्रियंत्यक्त्वासर्वलोकहितेरतं॥ सर्वलोकोनुरज्येतकथंचानेनकर्मणा॥ ३२॥

ते ईश्वरप्रेरणायांसत्यां यथाकामं ईश्वरेच्छामनतिक्रम्येदंतावत्कृतंभवतुनाम तथापितु रामस्य परित्यागे हेतुभूतंदोषंनपश्यामि ॥ अतःकेवलंबुद्धिलाघवात् असमीक्ष्य उचितानुचितमनवेक्ष्य विरुद्धं धर्मशास्त्रविरुद्धमारब्धं रामविवासनं संक्रोशं इह परत्रच दुःखंजनयिष्यत्येव निर्हेतुकपुत्रदारत्यागस्योपपातकेषुगणनादितिभावः ॥ २९ ॥ ३० ॥ गुरोरप्यवलिप्तस्यकार्याकार्यमजानतः ॥ उत्पथंप्रतिपन्नस्यपरित्यागोविधीयतेइतिवचनार्थंहृदिनिधायाह ॥ अहमिति ॥ भर्तास्वामीपिताचेति ज्येष्ठोभ्रातापितुःसमइत्युक्तेः वस्तुतस्तुकेवलमायिकत्वाल्लक्ष्मणादिशरीराणांतेषामेवमुक्तौ नदोषइतिबोध्यं ॥ ३१ ॥ सर्वलोकप्रियं रामंत्यक्त्वा स्थितेत्वयि प्राक्सर्वलोकहितेरते ॥ संप्रति सर्वलोकाहिते अरतेवा अनेन क्रूरेणकर्मणा सर्वलोकः कथमनुरज्येत ॥ सर्वलोकहितेरतंइतिपाठे रामविशेषणं सर्वलोकप्रियत्वेहेतुतयेतिबोध्यं ॥ ३२ ॥